

З'ЯВЛЕННЯ ЗІ ЗІЗНАННЯМ - ПОВЕРНЕННЯ В МИНУЛЕ ЧИ СПРОБА ВДОСКОНАЛИТИ ДІЮЧЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО?

Після прийняття та набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України актуальних питань із його застосуванням щодо початку досудового розслідування значно побільшало, як у співробітників оперативних підрозділів так і слідчих органів досудового розслідування. Для законного і обґрунтованого початку досудового розслідування необхідна наявність приводу і підстави. Привід для внесення відомостей до ЄРДР (тобто до початку досудового розслідування) - *це передбачені законом джерела усної або письмової інформації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, представників влади, громадськості, підприємств, установ, організацій і службових осіб або відомості отримані в результаті самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення і зобов'язують їх розпочати кримінальне провадження.*

Аналізуючи зміст ч. 1 - 4 ст. 214 КПК України, можна зробити кілька висновків як позитивного, так і негативного характеру. Так, інформація про вчинене діяння, передбачене Законом України «Про кримінальну відповідальність» або підготовку до нього приймається від громадян, службових осіб, підприємств, організацій, установ в усній, письмовій чи в іншій формі. Завідомо неправдиві заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення повинні тягнути передбачену законом відповідальність (ст. 383 КК України). Слідчий, прокурор не вправі відмовити у прийнятті заяви, повідомлення чи іншої інформації про діяння, передбачене Законом України «Про кримінальну відповідальність», у тому числі з посиланням на неповноту викладених у них відомостей, неналежність заяви чи повідомлення, закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, віку, стану здоров'я особи та будь-яких інших обставин.

Поряд з тим, у чинному КПК джерела інформації про вчинене кримінальне правопорушення, їх види та процесуальна форма (на відміну від попереднього) чітко не визначені, однак з аналізу ч. 1 ст. 214 КПК можна зробити висновок, що ними можуть бути: а) заяви, повідомлення фізичних чи юридичних осіб про вчинене кримінальне правопорушення; б) самостійне виявлення слідчим, прокурором кримінального правопорушення з будь якого джерела.

Так, на думку Ю. П. Аленіна, джерелами інформації про вчинені або підготовлювані діяння, передбачені Законом України «Про кримінальну відповідальність» які надійшли до слідчого, прокурора, судді, тобто приводами, є: заяви та повідомлення громадян; повідомлення уповноваженої особи, яка затримала особу, підозрювану у вчиненні злочину (ст. 208 КПК України); повідомлення службових осіб державних органів, установ, підприємств та організацій; засобів масової інформації; з'явлення із зізнанням; безпосереднє

виявлення оперативним підрозділом, слідчим, прокурором, судом відомостей про ознаки діяння, передбаченого Законом України «Про кримінальну відповідальність», при здійсненні своїх повноважень [с.1,200].

Окрім того, на сьогодні існує невідповідність норм кримінального та кримінального процесуального законодавства у плані регламентації норм, що стосуються такого правового інституту як з'явлення зі ззнанням. Такий правовий інститут як з'явлення зі ззнанням у кримінальному процесуальному праві відійшов на другий план. Його дослідження вченими процесуалістами зупинилось, оскільки як вже зазначалося законодавець тільки в загальному вигляді дає характеристику джерелам інформації які слугують приводами до початку досудового розслідування. І на сьогодні ні на законодавчому рівні, ні у відомчих документах, які сприяли б удосконаленню кримінальної процесуальної діяльності при з'явлення зі ззнанням ніде не згадується.

Нагадаємо, що у Кримінально-процесуальному законодавстві України 1960 р. зазначалося, що явка з повинною (*з'явлення зі ззнанням - ред. автора*) - це особисте, добровільне, письмове або усне повідомлення заявником органу дізнання, дізнавачу, слідчому, прокурору, судді або суду про злочин вчинений чи підготовлений ним, до порушення проти нього кримінальної справи (ст. 96 КПК) [2].

У п.1 ч.1 ст. 66 КК України закріплено обставини, які характеризують посткримінальну поведінку особи, яка вчинила злочин, тобто після вчинення злочину - з'явлення із ззнанням, щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, добровільне відшкодування заданого збитку або усунення заподіяної шкоди. Така поведінка є позитивною, суспільно корисною, свідчить про усвідомлення винним протиправності вчиненого ним діяння, відтак знижує ступінь суспільної небезпечності особи винного. Держава стимулює таку поведінку особи, закріплює в кримінальному законі заохочувальні норми. Визнання з'явлення зі ззнанням серед інших такою обставиною, що пом'якшує покарання стимулює осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до критичної переоцінки своєї діяльності. Обставина, що розглядається, не лише свідчить про позитивну перебудову свідомості особи, але й допомагає своєчасно розкрити кримінальне правопорушення та не допустити подальшу можливість вчиняти кримінальні правопорушення, атому має велике кримінально-правове значення.

З'явлення зі ззнанням в окремих випадках є обставиною, яка в сукупності з іншими фактами може звільняти особу від кримінальної відповідальності чи покарання. Тому своєчасне і правильне процесуальне оформлення з'явлення зі ззнанням має суттєве кримінально-процесуальне значення.

Суть з'явлення зі ззнанням полягає в тому, що громадянин з'являється особисто в орган державної влади, уповноваженої службової особи для того, щоб письмово чи усно повідомити про вчинене або підготовлене кримінальне правопорушення і свою участь в ньому, або повідомляє про це іншим способом. Законодавство повинно бути гуманним відносно такої особи і надати їй можливість цю свідому потребу реалізувати. Важливо, щоб таке повідомлення виходило від конкретної особи, було, безумовно, офіційним і досить повним, достовірним і добровільним.

Про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення особа, яка з'явилася зі ззнанням, не попереджається. Для порівняння можна сказати, згідно з КПК

Республіки Білорусь (ст. 169), в випадку, коли при явці з повинною в заяві вказуються співучасники злочину, то заявник попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий донос[3, с.157]. Вважаємо, що дане положення слід було б врахувати і нашим законодавцем при прийнятті можливих змін і доповнень до діючого кримінального процесуального кодексу.

Кожному, хто з'явився зі зізнанням, обов'язково повинно роз'яснюватися у відповідній формі всі можливі наслідки, про які йдеться в п. 1 ст. 66 КК України. З огляду на можливість і значення з'явлення зі зізнанням на різних етапах кримінально-процесуальної діяльності, безперечно доцільною повинна бути вимога закону про фіксування з'явлення зі зізнанням в окремому процесуальному документі такому, як протокол.

На основі результатів аналізу практики застосування діючого кримінального процесуального законодавства, можна зробити певні висновки і сформулювати конкретні пропозиції. З'явлення зі зізнанням як привід до початку досудового розслідування є різновидом заяви або повідомлення про кримінальні правопорушення. Тому всі загальні положення, що діють і прийнятні в стадії досудового розслідування у відношенні заяв і повідомлень, поширюються і на з'явлення зі зізнанням.

Подальше вдосконалення процесуальної діяльності саме на першому етапі досудового провадження вимагає змін та доповнень до діючого законодавства в першу чергу більш детальну регламентацію порядку прийняття, реєстрації заяв, повідомлень та іншої інформації про діяння, передбачені Законом України «Про кримінальну відповідальність», в другу системне визначення поняття з'явлення зі зізнанням та закріплення його у діючому КПК, в третю, це визначення правового (процесуального) статусу особи, основні гарантії і наслідки для особи, яка з'явилася зі зізнанням, і в четверту, це порядок фіксації факту звернення особи зі зізнанням до правоохоронних органів.

Враховуючи викладене, з'явлення зі зізнанням - не повернення в минуле, а спроба вдосконалити діюче кримінальне процесуальне законодавство, послідовне удосконалення якого буде свідчити про зміцнення законності та демократії в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Аленін Ю.П. Початок досудового розслідування за КПК України 2012 року // Ю.П. Аленін // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. - № 1. - 2013. - С. 198-203.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України : закон України від 28.12.1960 № 1001-05 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05>.
3. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Беларусь. Принят Палатой представителей 30 июня 1999 года: Текст Кодекса по состоянию на 20 марта 2003 г. - Мн.:Амалфея, 2003.- 357 с.